

EDITORIAAL – JANUARI 2011

Quo vadimus?

De eenheid van onderzoek is de onderzoeksgroep. De onderzoeksgroep is bevolkt door 'vorsers'. Dit zijn doorgaans één of meer ZAP'ers, omringd door een relatief kleine groep medewerkers en studenten. De richting die het onderzoek uitgaat, wordt bepaald door de eigen inspiratie van de onderzoeker, door tradities en scholen waarin hij of zij werd gevormd, en door de golfslag van het moment. De zelfstandigheid in de keuze en methode van het onderzoek is een kapitaal en een patrimonium. Dit is me nooit zo duidelijk geworden als toen bij dat ene bezoek van een delegatie van buitengewoon docenten - FWO'ers aan rector Piet de Somer. Aanleiding van het bezoek was de ontevredenheid over de geringe zeggenschap waarover deze geleding beschikte. De rector wees hen erop dat ze juist heel veel te zeggen hadden: ze beschikten namelijk over de Academische Vrijheid om zelf hun onderzoek te bepalen. De letter Z voor 'zelfstandig' in ZAP bevat het hele charter dat de universiteiten van hun voorgedonden konden bemachtigen.

De onderzoekseenheden zijn in hoge mate succesvol. Kwaliteit en kwantiteit van onderzoek stijgen voortdurend. Dit is te danken aan de organisatie van een interne en externe open competitie voor onderzoeksmiddelen. De rol van de Onderzoeksraad in dit proces is onmiskenbaar. De raad heeft door zijn gestage werking een ongeschreven referentiekader gevormd dat de weg wijst naar verhoging van kwaliteit. Wie in de raad gezeteld heeft, draagt dit kader verder uit. De productiviteit van het model in termen van output wordt bevestigd door de BOF-sleutel. De criteria die bedoeld waren om a posteriori te meten hoe goed het onderzoek dan wel was, zijn daarbij - zoals vaak - geworden tot absolute a priori's, die het model van onderzoek bepalen. Daarbij worden ook de limieten van het model zichtbaar.

Men kan en mag niet nalaten vragen te stellen bij de relevantie en de finaliteit van deze wijze om wetenschap te bedrijven. Wat ligt aan de einder van dit model? Wanneer onderzoeksgroepen de kleinschaligheid ontgroeien, worden ze daar onvermijdelijk mee geconfronteerd. Vaak loopt dit dan uit op diversificatie, die zich opdringt als methode om output te optimaliseren. De vraag: 'Wat beoogt men eigenlijk?' wordt daarbij verdrongen.

In de herstructurering onder rector Oosterlinck werd een intermediair beleidsniveau gecreëerd, waarin voor het eerst een groepering van wetenschappen als geheel wordt overzien, en de terreinkennis wordt verzameld waarin alle opportuniteiten maar ook gemiste kansen zich aftekenen. Een panorama ontvouwt zich op een netwerk van kennislagen en kennisdomeinen dat aan onze universiteit wordt geweven en beoefend. De aanblik ervan is duizelingwekkend. Het heeft iets van de totale ervaring die 'de man met het absolute geheugen' in het verhaal van Borges moet zijn overkomen, toen hij zich bewust werd van zijn volledige herinnering. Het vraagt om wegen te trekken door de pampa's van de kennis. Integraal deel van de herstructurering was de oprichting van excellentiepolen. Dit zijn plaatsen waar onderzoek wordt gebundeld met als doel belangrijke doorbraken te realiseren. Dat vergt een andere invulling van onderzoek, met een hogere inzet, een groter gemeenschappelijk belang, en een loskoppeling tussen onderzoek en strategie.

Het debat gaat in de grond over de verhouding tussen beide modellen: het kleinschalige ecosysteem met selectie op basis van creativiteit, en individuele prestaties, waar 'alles kan en niets moet' zoals Feyereabend het uitdrukte. Of een gestructureerd programma met 'prioritizing' waarin een afstand wordt gelegd tussen onderzoek en de planning ervan.

Als überhaupt een onderzoeksbeleid mogelijk is, dan zal het zich moeten buigen over de vraag of een middenweg tussen deze modellen kan worden gevonden, en een beleid tekenen waar beide stromingen aan bod komen en elkaar kunnen versterken. Twee factoren lijken me daarbij essentieel. Eén: als complete universiteit zijn we interdisciplinariteit aan onszelf verplicht. De samenwerking tussen disciplines is meer dan een opdracht, het is onze roeping. Twee: de acteurs van het verhaal zijn de onderzoekers zelf. Het gaat om hun aandacht en hun instemming. Die verlenen ze graag aan wie oprecht belang stelt in hun werk.

Arnout Ceulemans
gewezen Onderzoeksdirecteur W&T

Dank aan Arnout Ceulemans, voor een Editoriaal dat een 7-jarige periode van grote inzet als Onderzoeksdirecteur W&T afsluit.

Alle medewerkers van de Dienst Onderzoekskoördinatie wensen u op alle vlakken een uitstekend 2011 toe.

Het onderzoek ontsnapt op dit ogenblik niet aan de strikte logica van de budgetproblemen van Vlaanderen en België. Wij wensen de betrokken minister de nodige wijsheid en inzicht toe om het fragiele weefsel van ons onderzoek, dat zich Europees nu nog kan meten, intact te laten en verder te voeden.

Een terugblik op 2010 leert dat de K.U.Leuven onderzoeksgemeenschap de vruchten plukt van de enorme inspanningen die ze levert om in de moeilijke economische context verder te ontwikkelen. Zo heeft de K.U.Leuven 45 % van de IWT Specialisatiebeurzen behaald, 48,5 % van het FWO-budget voor projecten en 44 % van de FWO-mandaten voor Postdoctorale Onderzoekers. Ook Europees blijft de K.U.Leuven het uitstekend doen in FP7 en ERC. De vierde geldstroom wordt steeds meer significant. Hartelijk dank aan alle K.U.Leuven-onderzoekers hiervoor.

Meer dan ooit is de missie van DOC, 'Stimuleren, ondersteunen, begeleiden', belangrijk. Dit blijft het engagement van de DOC-medewerkers voor 2011.

Een mooi en evenwichtig 2011

Peter Marynen
Vice-rector Onderzoeksbeleid